

РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

СТРАТЕГИЈА ЗА РАЗВОЈ ПОРОДИЦЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ
ЗА ПЕРИОД ОД 2009. ДО 2014. ГОДИНЕ

Бања Лука, децембар, 2008. године

ПРАВНИ ОСНОВ ЗА ДОНОШЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

Правни основ за доношење Стратегије за развој породице у Републици Српској за период од 2009 до 2014 године садржан је у одредбама Амандмана XXXII на члан 68. тачка 8. Устава Републике Српске према коме Република, између осталог, уређује и обезбјеђује основне циљеве и правце демографског и социјалног развоја.

РАЗЛОЗИ ЗА ДОНОШЕЊЕ СТРАТЕГИЈЕ

УВОД

У претходне двије деценије породица у Републици Српској је претрпјела велике промјене, прошла кроз бројне тешкоће и искушења. Рат на простору БиХ довео је до разарања великог броја породица, до губитка чланова породица, до њиховог премјештања из ранијих мјеста боравка и створио бројне ратне и послеријатне трауме и фрустрације које су додатно оптеретиле садашњу породицу у Републици Српској.

Све то допринијело је да дођу до изражаја неки проблеми са којима се породица данас суочава, као што су велики број непотпуних, једнородитељских породица и самохраних родитеља (око 15% дјеце живи у таквим породицама), повећан број развода бракова, смањено рађање дјеце, повећан број емиграције из РС (посебно младих људи), сиромаштва у породицама и у њиховом непосредном окружењу, повећан број породица у стању социјалне потребе, повећан број инвалида, повећан број једночланих и двочланих старачких домаћинстава, повећање насиља и других облика психолошког, социјалног и економског угрожавања породица, дјеце и осталих чланова.

Институције које су законски одређене да прате, помажу и штите породицу, немају довољно капацитета, средстава и ресурса да успјешно извршавају своју улогу и задатке. Многе од тих институција се тешко и споро опорављају од ратних посљедица, а неке се тешко ослобађају традиционалног наслеђа и споро прилагођавају новим условима. Нове потребе захтијевају и нове облике праћења, подршке и помоћи породицама.

„Анализа стања и положаја породице у Републици Српској“, коју је урадила радна група именована од стране Владе РС, на приједлог Министарства за породицу, омладину и спорт, указује на проблеме и тешкоће са којима се данас сусреће породица у РС, као и потребе и могућности ангажовања владиних и друштвених институција и организација и свих субјеката и ресурса, како би се зауставило даљње осипање и угрожавање породице, те остварила њена демографска, економска, социјална и психолошка стабилност и створили услови за њену афирмацију, здрав, стабилан и сигуран напредак.

Влада РС, ресорна министарства, надлежне институције, али и невладине организације и многа приватна предузећа, чине напор да помогну и пруже различите облике подршке дјечи, породици, инвалидним лицима, старим особама, као и другим

групама и појединцима. У недостатку јасне стратегије за смањење социјалне искључености и смањења сиромаштва, најчешће су то *ad hoc* потези, чији је циљ санирања примарне потребе и изражене социјалне проблематике.

У том смислу, овај документ истовремено предлаже и неке од основних, али и превентивних мјера у циљу смањења сиромаштва, а које би допринијеле бољој социјалној укључености породице.

Да би се постигао жељени циљ - да породица буде функционална, стабилна, развијена, слободна и привлачна за своје чланове, да дјеца у породицама срећно и безбједно расту, да се оствари неопходна међугенерациска солидарност и подршка, потребно је донијети Стратегију развоја породице у РС, која би обухватила систем неопходних циљева, програма и мјера. Стратегија би требала да буде основа за израду одговарајућих пројеката који ће, у наредном периоду, омогућити континуирано праћење развоја породице, те пружати јој адекватну помоћ и подршку.

ИЗВОРИ ФИНАНСИРАЊА

За реализацију циљева дефинисаних Стратегијом, а у складу са Акционим планом реализације Стратегије, потребна је финансијска подршка из буџета Владе Републике Српске, а која би била лоцирана на буџетским ставкама ресорних министарстава задужених за реализацију Стратегије.

Исто тако, потребно је обезбједити финансијска средства на буџетима локалних заједница за програме и акције који ће проводити на локалном нивоу, а у циљу реализације Стратегије.

МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП ИЗРАДИ СТРАТЕГИЈЕ

Стратегија развоја породице у Републици Српској ослања се на два истраживања:

а) *Анализу стања и положаја породице у Републици Српској*, која је обухватила седам области друштвеног живота које представљају уже и шире породично окружење.

б) *Истраживање ставова грађана о породици, институцијама и организацијама које пружају услуге, помоћ и подршку породици.*

- Упитник је проведен на узорку од 1.500 породица (породичних домаћинстава) на простору Републике Српске.

- Испитивање је усмјерено на носиоце породице (породичног домаћинства), али је обухватило и друге чланове породице ради потпунијих информација и могућег поређења исказа.
- Проведени су и *разговори са фокус групама* (удружења грађана и НВО) који су пружили специфичне и додатне информације о стању и потребама породице у Републици Српској.

Опредијелили смо се за израду Стратегије према стратешком моделу који подразумијева четири нивоа циљева програма и пројеката. Овај модел препоручују институције Европске уније, као модел који најпотпуније ангажује расположиве ресурсе и повезује институције од републичког до локалног нивоа. Такође, овај стратешки модел полази од општих стратешких циљева и представља основу за израду конкретних пројеката који се могу непосредно имплементирати. Њиме се избјегава, често присутна, декларативна карактеристика стратегије и уводи у непосредну имплементацију задатака предвиђених у оперативном и програмском дијелу Стратегије.

1. Стратешки циљеви (Сц) – подразумијевају опште оквире и генералне смјернице у развоју породице у наредном периоду;
2. Оперативни циљеви (Оц) – укључују неколико *праваца* којима се конкретизује сваки стратешки циљ, разлози, значај и садржај;
3. Програми и мјере (Пг) – подразумијевају детаљну разраду оперативних циљева, *начин реализације*, кораке које треба предузети;
4. Пројекти (Пр) – укључују израду плана реализације програма и мјера, који садрже очекиване резултате, рокове, финансијска средства, кориснике, простор и носиоце реализације пројекта.

Пројекти ће се заснивати и реализовати на основу планова које ће Министарство за породицу, омладину и спорт и друга надлежна министарства доносити на почетку календарске године, у назначеном периоду реализације Стратегије, а зависно од приоритета и финансијских могућности.

ОСНОВНИ ПРОБЛЕМИ УОЧЕНИ У АНАЛИЗИ

- Стопа природног прираста у Републици Српској у претходних 6 година је негативна;
- У Републици Српској тренутно недостаје око 30% дјецe за замјену генерација;
- У претходних 6 година, годишње се у Републици Српској рађало око 1200 дјецe као треће по реду рођења, а мање од 300 дјецe као четврто по реду рођења;
- У истом периоду дошло је до интензивног пада стопе фертилитета (испод 1,5 дјетета по жени);
- Тренутно се у Републици Српској рађа око 15% дјецe у заједницама које нису форма класичног брака;
- Смањено се просјечан број чланова породичног домаћинства;
- У структури данашње породице уочено је повећање броја једнородитељских породица, ванбрачних заједница, као и броја самачких домаћинстава;
- У посматраном периоду уочено је смањење броја дјецe у предшколским и основношколским установама;
- Примјећује се интензиван пораст броја старачких домаћинстава;
- Садашњи негативан миграциони салдо наставља тенденције започете још прије четрдесет година на овом простору;
- Изражено је смањење броја становника у руралним подручјима;
- Повећава се број становништва у градским и приградским насељима;
- Код значајног броја породица уочен је недостатак средстава која би покрила основне потребе према одређењу „потрошачке корпе“;
- Са економског и социјалног становишта, најугроженије категорије становништва су незапослене особе, избјегла и расељена лица, пензионери и старије особе, особе са инвалидитетом, формално запослени који годинама не примају плату, те породице са троје и више дјецe;

- Према мјерилима Свјетске банке, у Републици Српској се 21% становништва налази у зони генералног сиромаштва;
- Просјечан број пензионера расте: у претходне 3 године по стопи 2 – 4%, док просечан број осигураника биљежи раст по стопи од 0,5% до 4%;
- Стопа раста трошкова живота у Републици Српској (у 2007. години у односу на 2006. годину), у висини од 7,4%, углавном је резултат повећања трошкова исхране у том периоду;
- У Републици Српској 49,5% становника је социјално искључено бар у једном од аспеката социјалне искључености;
- Значајан број општина, због недостатка средстава, није у могућности да примјени Закон о социјалној заштити и обезбиједи средстава за остварење основних права;
- Развијеније општине су у прилици да обезбиједи и проширена права из социјалне и дјечије заштите, те тако стварају повољније услове за одрживост породице;
- Значајном броју грађана у Републици Српској систем социјалне и дјечије заштите представља једини извор материјалне и социјалне егзистенције;
- Систем социјалне заштите у Републици Српској пружа различите услуге и помаже у задовољавању егзистенцијалних потреба за око 5-7% становника који спадају у групу најугроженијих грађана;
- Постојећи систем дјечије заштите има наглашен социјално-заштитни карактер, само једним дијелом и пронаталитетни;
- Најучесталији корисници права на додатак на дјецу су породице са двоје дјеце;
- Уочено је повећано учешће незапослених родитеља (83,29%, у 2007) - подносиоца захтјева за остваривање права на додатак на дјецу;
- У 2007. години, највећи број породица корисника права на додатак на дјецу остварило је износ од по 40 КМ мјесечно (51,38%);
- У септембру мјесецу 2008. године евидентирано је око 26.000 породица - корисника права на додатак на дјецу. Приходи тих породица су испод 70 КМ по члану мјесечно;
- Према подацима Фонда здравственог осигурања Републике Српске, 67% становништва има здравствено осигурање, а 33% становништва није

здравствено осигурано (највећи број је оних лица која су запослена, али нису уплаћени доприноси за здравствено осигурање);

- Присутни су сви важнији ризици који утичу на репродуктивно здравље младих и особа у фертилној доби;
- У 2007. години, око 250 парова је добило сагласност за провођење процедуре вантјелесне оплодње. Успјешност ове методе је око 30%;
- Процент укључености дјете у предшколске установе је 9,83 %;
- У 17 од 62 општине у РС нема никаквих облика предшколског васпитања и образовања;
- Број ученика у основним школама РС, уписаних у школску 2008/09. годину, износи 113.269, што је за 2.161 ученик мање у односу на школску 2007/08. годину;
- Број ученика уписаних у средње школе у РС у школској 2008/09. износи 46.771, што је за 2.050 мање него у школској 2007/08;
- Повећава се број случајева насиља у породицама, а посебно насиља над женама;
- Повећава се индекс вршњачког насиља;
- Једна трећина анкетираних породичних домаћинстава има укупна месечна примања мања од 600 КМ;
- Податак да 60% анкетираних породичних домаћинстава има до 1000 КМ укупна мјесечна примања (од тога 6% без сталних примања), пружа забрињавајућу слику материјалног стања породичних домаћинстава у Републици Српској;
- 11% анкетираних породица имају укупна мјесечна примања између 1500 и 2000 КМ, док 4% имају више од 3000 КМ укупна месечна примања;
- 27% испитаника мисли да је материјални статус њихове породице лош, а 12% да је веома лош;
- Испитаници из породица чија су дјеца користила услуге вртића, изјаснили су се са 39% да су задовољни услугама вртића, док 32% услуге оцењују као веома добре;

- Од услова које вртић пружа, испитаници стављају сигурност на прво мјесто, затим потребу да дјеца бораве у вртићу док су родитељ(и) на послу, те као треће, образовање и припрема за школу;
- Испитаници садашњу популациону политику у Републици Српској оцењују: 44% да је лоша, 37% да није стимулативна, док 6% испитаника мисли да је добра, а мање од један проценат да је веома добра.

ВИЗИЈА ПОРОДИЦЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Развој и очување породице која ће представљати подстицајни амбијент за правилан психо-физички развој дјеце, афирмацију родитељства и међугенерациске солидарности, а истовремено бити и важан елемент социо-демографског развоја Републике Српске.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ (1): ИНИЦИЈАТИВА ЗА ПОБОЉШАЊЕ ЗАКОНСКОГ ПОЛОЖАЈА ПОРОДИЦЕ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Анализом правних и политичких докумената, утврђено је да постоји потреба за промјеном законских одредби у неколико области које регулишу статус породице, као и закона и законских одредби у областима које су повезане са породицом и породичним животом. Неопходно је законски регулисати неке важне односе у породици, као и пратеће елементе (здравство, социјална заштита, дјеца, млади, старе особе) који ће побољшати укупно стање и перспективе породице у РС, те допринијети њеном здравом развоју. *Све законе треба међусобно ускладити, а потом и ускладити са стандардима Европске уније.*

Овај стратешки циљ треба да усмјери иницијативу према измјени, допуни, прецизирању и новом дефинисању појединих чланова и ставова, у сљедећим законима који регулишу статус породице:

- Породични закон (*Службени гласник Републике Српске*, бр. 54/02, 41/08);
- Закон о дјечијој заштити (*Службени гласник Републике Српске*, бр. 4/02 и 17/08);
- Закон о социјалној заштити (*Службени гласник Републике Српске*, бр. 5/93, 15/96, 110/03 и 33/08);
- Закон о здравственој заштити (*Службени гласник Републике Српске*, бр. 18/99, 23/99, 58/01, 62/02);
- Закон о заштити од насиља у породици (*Службени гласник Републике Српске*, бр. 118/05 и 17/08);

- Закон о раду (*Службени гласник Републике Српске*, бр. 55/07), пречишћен текст;
- Кривични закон Републике Српске (*Службени гласник Републике Српске*, бр. 49/03, 108/04, 37/06, 70/06, 68/07);
- Закон о основном образовању и васпитању (*Службени гласник Републике Српске*, бр. 74/08);
- Закон о предшколском васпитању и образовању (усвојен на сједници Народне скупштине, 25.11.2008.);
- порески закони.

Измјеном и допуном постојећих или доношењем нових закона, и подзаконских аката, створили би се прецизнији услови и позиције са законском снагом, у којим би институције (од локалних до републичких) и друштвене организације могле и биле обавезне да пруже помоћ породици, дјечи, инвалидним и старим особама, као и осталим којима је та помоћ потребна. Тако би се створила повољнија клима у друштву за развој здраве породице, афирмацију родитељства, међугенерациске солидарности и сигурности дјече.

Правци реализације 1: (ОПЕРАТИВНИ ЦЕЉЕВИ)

Иницирати **измјене у Породичном закону и другим законима и подзаконским актима који непосредно и посредно третирају питања и проблеме породице**, који би предвидјели све обавезе Владе РС и институција да успоставе повољне услове који би стимулисали повећано рађање дјече, њихов правилан развој, образовање и васпитање, као и помоћ и заштиту породице. Потребно је боље праћење услова за развој породице: како унутар породице, тако и у локалним заједницама. Истражити могућност доношења новог закона о породици. Инсистирати на реализацији „Омладинске политике“.

У Породичном закону **дефинисати категорију „одговорно родитељство“** и неопходне услове који ће обезбиједити његово провођење у пракси. Значај категорије „одговорно родитељство“ сваким даном све више долази до изражаја, као што су и све јасније посљедице које доноси „неодговорно родитељство“.

У Породичном закону, Закону о социјалној заштити и Закону о заштити од насиља у породици, јасније дефинисати услове и поступке приликом одузимања родитељског права онима који проводе насиље над дјецом, или показују неку другу врсту занемаривања родитељске дужности. Иницирати расправу и могућност да се неки облици насиља у породици санкционишу и у Кривичном закону. Обавезати надлежне институције да постојеће законске норме, везане за ово питање, досљедно проводе.

Потребна је знатно строжа контрола извршења ових мјера, него што је то био случај до сада.

У Закону о социјалној заштити и Закону о дјечијој заштити **регулисати могућност и обавезу институција да организују програме и услуге подршке породицама особа са инвалидитетом.** Иницирати да се у законским актима регулише брига о старим лицима.

Потребно је предвидјети доношење посебне стратегије о старим лицима и праћење токова старења, имајући у виду повећање броја старих лица (процент учешћа у укупном становништву).

Праћење примјене **законских рјешења која прецизно регулишу однос рада и родитељства,** посебно оне дијелове који подржавају економску и правну заштиту жена у трудноћи и породилском одсуству.

Предвидјети измјене и допуне сета пореских закона којима би се оствариле повластице за производе намијењене дјечи. Предвидјети могућност посебних пореских олакшица за породице са троје дјеце (порез на доходак, порез на имовину и слично).

Начин реализације СЦ1: (ПРОГРАМИ И МЈЕРЕ)

У **Породичном закону, другим законима и подзаконским актима који непосредно и посредно третирају питања и проблеме породице,** увести јасне критерије који одређују које радње треба да предузму одговарајуће институције које се баве породицом, дјецом, старима, инвалидним лицима, како би се створили повољни услови да породица може несметано користити све услуге и облике помоћи и подршке. Посебно треба обезбиједити услове за образовање и васпитање дјеце у складу са циљевима инклузије. Примјењивати новије и потпуније индексе за идентификацију породица, дјеце и осталих корисника којима институције пружају помоћ.

У **поменутиим законима и подзаконским актима навести и прецизирати све обавезе родитеља** да створе повољне услове који омогућавају дјечи правилан психо-физички развој (толерантан и складан однос међу члановима породице, адекватан стамбени простор, квалитетно образовање, храну, одијевање).

Организовати едукације и промоције које би представиле све аспекте категорије „одговорно родитељство“ и законске обавезе које родитељи, старатељи и друга лица која се брину о дјечи, као и институције, морају да спроводе. Циљ оваквих програма је да се отклоне проблеми који се јављају код родитеља који из било ког разлога занемарују родитељске обавезе и дужности. То је потребно

реализовати кроз активности у центрима за социјални рад, али и у сарадњи са другим актерима у локалним заједницама.

Потребно је **створити услове (кадровске, просторне, материјалне) у центрима за социјални рад**, како би могли пратити остварење законских обавеза родитеља према дјечи: испуњавање обавезе коју подразумева категорија „одговорно родитељство“, као и праћење односа дјече према старим и немоћним родитељима („одговорно потомство“).

У складу са законском, дефиницијом „одговорног родитељства“ предвидјети мјере којима би се санкционисало понашање родитеља које одступа од утврђених прописа и предвидјети механизме којима би се ове мјере реализовале. Мјере морају да буду јасно дефинисане, како њихово тумачење „на терену“ не би остављало дилему, те како би биле лакше примјенљиве.

Формирати или приступити трансформацији постојећих институција које би преузеле бригу о дјечи без адекватног родитељског старања, или дјечи која би била склоњена из породица у којима трпе насиље. или су занемарена због родитељске небриге. То би, прије свега, требало да буде у оквиру институција за смјештај дјече без адекватног родитељског старања. На тај начин би се створили услови за пружање услуга дјечи, али и њиховим породицама, у циљу стварања адекватних услова који ће омогућити повратак дјечи у њихове биолошке породице, у свим случајевима у којима је то могуће.

Израда посебне стратегије о старим лицима и праћење токова старења, имајући у виду повећање броја старих лица (процент учешћа у укупном становништву). Овим поступком би се смањила маргинализација поменутих група и њихова социјална искљученост.

Одговарајућим законима регулисати могућност остваривања радног стажа, здравственог осигурања и мјесечне накнаде за родитеља који брине о дјетету са тешким инвалидитетом.

Појачати контролу послодаваца, коју би обављали инспекцијски органи, да би се онемогућило спровођење прикривене дискриминације жена које желе да рађају дјecu у непосредној будућности, **те оштро санкционисати прекршиоца** законских норми.

Организовати едукацију послодаваца с циљем промовисања постојећих законских рјешења и могућности које закон пружа, а тичу се бољег усклађивања рада и родитељства, те едукацију **међу потенцијалним и актуелним родитеља**, с циљем промовисања постојећих законских рјешења која се тичу бољег усклађивања рада и родитељства.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ (СЦ2): МЈЕРЕ ПРОНАТАЛИТЕТНЕ ПОПУЛАЦИОНЕ ПОЛИТИКЕ

Овај стратешки циљ је основа будућег демографског развоја Републике Српске и требао би, у наредном периоду, да омогући остварење неопходне и жељене проширене репродукције становништва у Републици Српској. То би се, између осталог, могло постићи и промоцијом професије жене-мајке, тј. оних жена из добростојећих породица да имају троје или четворо дјеце. Конкретно, у РС рађање првог и другог дјетета потребно је стимулисати низом мјера које су усмјерене на специфичне групе становништва.

Рађање трећег дјетета треба посебно стимулисати материјалним давањима, независно од материјалног положаја породице. На основу предложених мјера за спровођење популационе политике, очекивања су да би Република Српска могла у будућности да достигне стопу укупног фертилитета (SUF) од 2,1 дјетета по мајци, а што би омогућило само просту репродукцију (замјену генерација).

У будућем демографском развоју овог простора од пресудног значаја ће бити дугорочне тенденције фертилитета, морталитета и миграције становништва. Под претпоставком нормализације миграција становништва, које су, прије свега, условљене актуелним друштвено-економским развојем, ревитализацијом привредних активности, побољшањем економске ситуације и животног стандарда, али и активнијом социјалном и популационом политиком, могу се очекивати повољније тенденције у природном обнављању становништва Републике Српске.

Рађање и подизање дјеце данас, како показује provedено истраживање, доведено је у везу са материјалним и социјалним статусом породице. Ово се првенствено односи на здраве, младе и одговорне брачне парове. Потребно је да држава преузме на себе дио трошкова рађања, подизања, издржавања и школовања дјеце. Финансијска давања, олакшице и стимулације, спадају у директне пронаталитетне мере. Незапосленост, мале плате, стамбени услови и промјена система вриједности директно успоравају формирање породица и рађање дјеце код младе популације. Ова стратегија сугерише пронаталитетне мјере које ће стимулисати породицу са троје дјеце, односно услове у којима би се младе жене и млади брачни парови одлучили за рађање трећег дјетета. Жеља за рађењем троје дјеце је доминирала код наших испитаника, при томе су жене предњачиле у том ставу у односу на мушкарце.

Правци реализације СЦ2: (ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ)

У институцијама и организацијама, на републичком и локалном нивоу, **промовисати значај и улогу породице** за развој и стабилност Републике Српске. Промоција породице у афирмативном смислу и указивање на њен значај за друштвени, економски и социјални развој Републике Српске, може стимулативно дјеловати на младе да се одлуче да заснују породицу.

Подстицајним мјерама **стимулисати послодавце да запошљавају** и пружају подршку незапосленим младима и младим брачним паровима са дјецом (посебно тамо гдје су оба родитеља незапослена), те самохраним родитељима, под условом да су сви остали критерији конкурса задовољени.

Пронаћи могућности да се пруже **олакшице у рјешавању стамбених проблема** младима и младим брачним паровима са дјецом. Истраживања показују да би ово подстакло младе брачне парове и младе жене да рађају више од једног дјетета.

Повећати висину износа свих видова давања и материјалног **подстицаја породицама приликом рађања и подизања дјете, посебно за треће дијете**. Планирати повећање обухвата дјете корисника права на додатак на дјецу (проширивањем цензуса и увођењем нових категорија дјете по реду рођења, или по статусу и слично).

Планирати и повећање номиналних износа додатка на дјецу. Тако би додатак на дјецу, осим социјално-заштитног, имао и пронаталитетни карактер и ефекат, али уз обавезна додатна средства за дјечију заштиту, са постојећим буџетом то није могуће остварити.

Посебно разрадити облике помоћи који се односе на материјалну и нематеријалну подршку дјети из једнородитељских породица (помоћ током школовања, предност у пројектима одмора и рекреације, екскурзије, посебни програми социјализације и слично).

Треба дефинисати подршку породици са дјецом из система дјечије заштите кроз права (мјере) у облику новчаних давања, али одређени проценат и пружањем услуга дјети и породици (учешће дјете у пројектним активностима, едукација родитеља у смислу подизања родитељских компетенција, посебно за вулнерабилну категорију дјете, као и алтернативни облици помоћи за опрему новорођенчета).

Мјерама из домена фискалне политике обухватити смањење стопе ПДВ-а на производе намијењене дјети, те одређене повластице за **породице са троје дјете** (порез на доходак, порез на имовину и слично).

Обезбиједити доступност предшколским установама за дјецу у руралним и приградским подручјима. За сву дјецу социјално угрожених породица и дјецу са посебним потребама, обезбиједити бесплатан боравак у предшколским установама. **Посебно субвенционисати боравак** у предшколским установама за трећерођену дјецу по реду рођења у породицама.

Развијање свих видова заштите жена за вријеме трудноће и родитеља са малом дјецом (радне, здравствене, психолошке). Тако би жене стекле осјећај друштвене бриге за њих и имале више самопоуздања и одлучности за рађање.

Развијати здравствене услуге за **пружање помоћи при лијечењу неплодности** код брачних парова. Ово је све присутнији проблем код младих брачних парова, као посљедица бројних стресова и изостанка свијести за чување репродуктивног здравља.

Промоција репродуктивног здравља адолесцената и популације у фертилној доби. Институционализовати едукацију из области репродуктивног здравља, учинити је обавезном за школе и локалне заједнице.

Начин реализације СЦ2: (ПРОГРАМИ И МЈЕРЕ)

Организовати кампању која за циљ има промоцију породичних вриједности. Кампања ће обухватати организовање трибина, едукација, телевизијских емисија, штампање летака, брошура, плаката и сл. Промовисало би се одговорно родитељство, планирање породице, значај улоге оца у подизању дјетета и сл. Иницирати програмске садржаје у медијима за све узрасте у којима би се презентовала популациона едукација. Посебну пажњу посветити равноправности улога и одговорности мајки и очева у породици, у испуњавању свих породичних обавеза, укључујући бригу о дјечи, о старима и болеснима.

Подстицати предузећа финансијским олакшицама и подстицајним мјерама да пружају подршку породици у смислу:

- Запошљавања младих и младих брачних парова,
- Запошљавања бар једног родитеља из породице са троје дјеце,
- Запошљавања самохраних родитеља,
- Учествовања у изградњи вртића и центара за предшколско васпитање и образовање,
- Усклађивања рада и родитељства.

Испитати могућност да локалне заједнице помогну у стамбеном збрињавању младих брачних парова кроз субвенционисање каматних стопа на стамбене кредите, или да граде станове који би се уступали младим брачним паровима на кориштење по приступачним цијенама. Власник или дугорочни закупац станова биле би општине.

У складу са новчаним средствима која буду расположива за дјечију заштиту, континуирано **повећавати номиналне износе додатака на дјецу**, као и измјене цензуса, ради већег обухвата дјече-корисника права и остваривање права нових категорија дјече у смислу њиховог реда рођења и старосне доби. Права из дјечије заштите реализовати кроз новчана давања, али у одређеном проценту пружањем услуга дјечи и породици, као крајњим корисницима, који ће учествовати у конкретним пројектима и програмима. Након повећања средстава за дјечију заштиту, **увести и обавезан дјечији додатак за *трехе*** дијете до осамнаесте године живота, без обзира на имовински цензус.

Израдити позитивну политику цијена према дјечи, тако што ће се смањити или укинути стопа ПДВ-а на производе намијењене дјечи (средства за хигијену, дјечија храна, дјечија одјећа и обућа, опрема за дјецу и сл.). Такође, предвидјети ослобађање од пореза за породице са троје дјече, те бенефиције и субвенције из области инфраструктуре и комуналија.

Локалне заједнице треба да обезбиједе радне просторе у школама, домовима културе или другим друштвеним просторима у мјесним заједницама за потребе дјече предшколског узраста и опреме их одговарајућим намјештајем, дидактичким материјалом и играчкама. Кроз одговарајуће буџетске линије локалне заједнице, путем развојних фондова РС и ангажовањем различитих спонзора, омогућити бесплатно предшколско васпитање и образовање, за сву дјецу у години пред полазак у школу. За ученике школског узраста установити позајмну библиотеку како би имали бесплатне уџбенике, прибор и остала средства. За ученике путнике обезбиједити сигуран и бесплатан превоз. Обезбиједити стипендије надареним студентима из општинских фондова и републичких институција.

Отворити савјетовалишта за труднице и родитеље са малом дјецом у свим локалним заједницама. Омогућити бесплатне љекарске прегледе трудницама и женама са малом дјецом, где би се контролисали сви видови евентуалног угрожавања стања ових категорија, укључујући и проблеме стреса код запослених жена, односно оба родитеља. Подстицати симетричне супружничке и родитељске односе.

Обезбиједити помоћ при лијечењу неплодности. Омогућити већи број бесплатних покушаја вантјелесне оплодње.

На нивоима примарне здравствене заштите отворити савјетовалишта за младе (област адолесцентске психијатрије, јувенилне гинекологије, превенција болести зависности и сл.).

Израда едукативног материјала намијењеног адолесцентима и особама у фертилној доби у циљу очувања њиховог репродуктивног здравља, и то: коришћењем средстава за контрацепцију и савремених модела контроле рађања и сл. Брошуре и други погодан материјал дистрибуирати по школама, факултетима, клубовима младих, поштама, банкама и другим јавним мјестима. Организовати, у свим јавним институцијама, предавања, семинаре и радионице са темама из области репродуктивног здравља и заштите.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ (СЦЗ): ДЕМОГРАФСКА РЕВИТАЛИЗАЦИЈА ОПШТИНА И РУРАЛНИХ ПОДРУЧЈА КОЈА СУ ЗАХВАЋЕНА ДЕПОПУЛАЦИЈОМ

Имајући у виду садашње демографско стање на подручју РС, потребно је сачинити стратегију демографске обнове села и других мјеста (као што су неки општински центри) која су захваћена процесом депопулације. Потребно је научно расправити питање како приступити том проблему и до које границе ићи у демографску ревитализацију села и поменутих мјеста. Основна намјера треба да буде укупна социо-демографска обнова и развој друштва, а основни принцип развој одрживог села и мањих општинских центара захваћених депопулацијом.

Уочено је демографско пражњење појединих неразвијених подручја у Републици Српској, као и бројних мањих мјеста, па и у развијенијим општинама РС. Уочава се демографска неравнотеже, као посљедица притиска становништва на поједине урбане центре (концентрације становништва у неколико већих градова). Ово је довело до повећања социјалних, културних и психолошких проблема, како у насељима и подручјима одакле становништво одлази, тако и у насељима (посебно градовима) и подручјима у која становништво масовно долази. Потребно је уложити значајне напоре да се успостави демографска и миграциона равнотежа у Републици Српској. То је могуће учинити и кроз програм ревитализације подручја која су захваћена депопулацијом.

Правци реализације СцЗ: (ОПЕРАЦИОНИ ЦИЉЕВИ)

Иницирати израду посебне стратегије за развој општина, села, мањих руралних и урбаних мјеста, која су демографским одливом угрожена и налазе се у стању депопулације.

Потребно је покренути иницијативу за оснивање посебних агенција, институција и тијела, на републичком и локалном нивоу, која би помогла развој села.

Развијати различите облике помоћи породици на селу (предшколске установе, амбуланте, превоз дјете, стипендије за школовање). То би породицама пружио вишеструку помоћ и осећај да се локална заједница и друштво брине о њима. Тако би и сеоске младе породице имале више могућности и разлога да конкретније и дугорочније планирају свој рад и живот на селу.

Унаприједити положај жена на селу, што ће утицати на њихов останак на селу и ревитализацију села.

Стимулисати самосталну пољопривредну производњу и изградњу малих откупних и прерађивачких капацитета, кроз повољне кредите. Кроз стимулацију самосталне пољопривредне производње и изградњу малих откупних и прерађивачких капацитета, право првенства дати породицама са троје дјете.

Начин реализације СцЗ: (ПРОГРАМИ И МЈЕРЕ)

Покренути израду посебне стратегије за развој села. У оквиру те стратегије Министарство за породицу, омладину и спорт треба да да свој допринос у дјелу који се тиче демографске обнове и развоја села.

Формирање институција за помоћ селу (савјет за развој села, агенција за развој села на свим нивоима: локални, републички). Тамо гдје такве институције постоје, тражити да буду ефикасније, организованије, да дају више иновација, предузетничких иницијатива, истраживања и других информација и сазнања о стању на селу, потребама и врстама помоћи и подршке.

Потребан је посебан програм помоћи породици на селу, као што је отварање вртића, амбуланти у оквиру простора постојећих сеоских школских објеката или изградњом посебних објеката. Проведено је истраживање које је показало да су испитаници на селу заинтересовани за отварање вртића и других институција за дјецу (играоница, креативних радионица, школица, клубова за дјецу) и других објеката који би помогли у чувању и васпитању дјете док су

родитељи заузети послом. Предвидјети могућност да се дјеца из оближњег села (гдје није рационално градити нове објекте) превозе специјалним превозом за те намјене до најближег вртића у граду, или из околних мјеста у центар села. Такође, обезбиједити стручни кадар који би се из града превозио у оближња села за помоћ и подршку дјечи и породици. Сви трошкови би се финансирани из буџета локалних заједница или посебних фондова за подршку сеоској породици.

Кроз повољне кредитне линије и субвенције **пружити подршку женама на селу** да се баве предузетништвом. Спроводи различите облике едукације жена на селу, која би обухватала теме: развој предузетништва, репродуктивног здравља, планирања породице, превенције болести репродуктивног здравља, спречавања дискриминације и насиља над женама на селу и сл.

Стимулисати пољопривредну производњу и изградњу малих откупних и прерађивачких капацитета, кроз повољне кредите, што подразумијева израду пројеката који би омогућили повољно кредитирање и улагање у пољопривреду и изградњу малих откупних и прерађивачких капацитета, (боље запослење и задржавање становништва у сеоским подручјима, посебно младих људи и младих брачних парова). На тај начин би се отворио и процес повратка на село. Подстицати породичну пољопривредну производњу. Бављење пољопривредном производњом и/или откупом и прерадом, категорисати и третирати као предузетничку дјелатност.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ (СЦ4): ПРОШИРЕНА МРЕЖА ИНСТИТУЦИЈА ЗА ПОМОЋ И ПОДРШКУ ПОРОДИЦИ

Проведено истраживање је показало да је један од важних момената за одлучивање младих да заснују породицу и имају дјецу, као и оних који већ имају децу, постојање адекватне мреже институција и услуга. Неопходно би било основати једну институцију, на републичком нивоу, као што је завод, који би објединио и пратио потребе у тој области, дакле бавио се демографским истраживањима, становништвом и планирањем породице.

Потребно је развијати мрежу институција и сервиса за помоћ породици у подизању и васпитању дјеце. Истраживање је показало да је неопходно развити механизме и пројекте који ће се бавити усклађивањем рада и родитељства, односно смјештајем, чувањем и васпитањем дјеце док су родитељи на послу, као и друге видове помоћи.

Такође је важно развити мрежу институција, организација, сервиса и нових облика услуга које ће обухватити све породице, без обзира на њихову структуру. Посебно је важно развити мрежу за помоћ и подршку једнородитељским породицама, једночланим старачким домаћинствима, породицама са дјецом и особама са инвалидитетом.

Развојем нове и побољшањем постојеће мреже институција и организација, од локалног до републичког нивоа, које пружају помоћ и подршку породици и њеним члановима, Република Српска показује да води бригу о породици и да је укључена у све њене токове.

Правци реализације Сц4: (ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ)

Неопходно је **институционализовати истраживање о демографском развоју и планирању породице и тако праћење породице и демографских кретања препустити једном субјекту** (Завод за демографска истраживања, становништво и планирање породице). На тај начин би се омогућило трајно, научно, систематично и одговорно бављење овим питањима.

Развити мрежу институција на локалном нивоу које би се бавиле проблемом планирања породице (савјетовалишта за планирање породице), гдје би се млади прије ступања у брак, као и млади брачни парови могли информисати о могућностима и облицима планирања породице, те о условима и претпоставкама за развој складних брачних и породичних односа.

Иницирати и подстицати развој нових облика здравствених услуга усмјерених према породици и јачање капацитета и ефикасности постојећих. Потребна је породична медицина, која је све више диверсификована и индивидуализована. У том оквиру посебно мјесто треба дати праћењу здравља дјеце, од рођења до пунољетства.

Обезбиједити и гарантовати социјални минимум појединца и породице на нивоу Републике Српске. Иницирати дефинисање додатних специфичних индикатора, као допуну индикаторима социјалне искључености, те предложити мјере за смањење социјалне искључености и сиромаштва.

Развијати нове услуге у области социјалне заштите и активирање локалних заједница да саме истраже и искористе сопствене ресурсе за подршку и помоћ породицама: посебно, формирање нових облика пружања помоћи породицама и старим лицима.

Осигурати различите облике квалитетне институционалне и ваниституционалне подршке особама са инвалидитетом и члановима њихових породица и развијати програме у којима би се лица са инвалидитетом укључивала у свакодневне активности. То подразумијева и стварање повољне климе у друштву према овим лицима. Јасно дефинисати институције задужене за помоћ и подршку породицама особа са инвалидитетом.

Дати иницијативу и подршку за развој и спровођење акционих планова да **предшколско васпитање у функцији подршке породици широм РС** (у свим локалним заједницама).

Успоставити програме стручног усавршавања и професионалног развоја оних који раде у образовним и васпитним институцијама у циљу јачања професионалних компетенција и система вриједности, заснованих на поштивању људских права и слобода, у функцији подијељене одговорности за свако дијете и партнерства с породицом. Направити програм обезбјеђења медицинског и васпитног кадра, са валидним сертификатима, усклађеним са европским нормама, за помоћ породицама.

Омогућити доступност културних садржаја породици. Организовати и спровести истраживање о културним токовима и културним вриједностима младих, као и породица. Библиотечки и књижни фонд обогатити и омогућити да свим насељима буду доступни. Медијски приближити културне вриједности. Организовати више такмичења у знању и културно-ујметничком стваралаштву. Организовати колективне породичне посјете позориштима, галеријама, концертима класичне музике и слично. Локална заједница, или републичке институције требају партиципирати у свим овим активностима.

Јачање постојећих институција и инструмената за заштиту породице од криминала и других облика патолошког дјеловања окружења. Посебну опасност за породицу представља пораст болести зависности, а нарочито алкохолизма, злоупотребе опојних дрога, зависности од игара на срећу - понашања која често доводе до деструкције породице и појаве насиља.

Развијати нове и јачати постојеће институције и инструменте за заштиту породице од насиља. Жене су нарочито изложене насиљу, па је **неопходно развити мрежу институција за подршку и помоћ женама жртвама насиља**, као и дјечи и старим и немоћним лицима жртвама насиља у породицама.

Начин реализације Сц4: (ПРОГРАМИ И МЈЕРЕ)

Формирање завода за демографска истраживања, становништво и планирање породице, који би могао имати и своје општинске центре. На тај начин би се пратила демографска кретања у друштву, као и узроци и посљедице садашњег демографског стања у Републици Српској, које негативно утичу на промјене у структури становништва, као и у самој породици.

Институције за планирање породице основати у свим већим центрима Републике Српске, у облику савјетовалишта за планирање породице, агенције, развојних центара и слично, као подршку одговорном родитељству гдје родитељи, и они који се спремају да то постану, стичу знања, вриједносне оријентације и вјештине како да васпитавају и подижу дјецу, како да управљају конфликтима у породици, како да сарађују са институцијама које пружају помоћ и подршку породици и дјечи.

Посебно водити рачуна о дјечи – члановима породица које живе у ризику од сиромаштва, у сиромаштву, у социјалној искључености и о дјечи из руралних подручја. Ову категорију дјеце подржати бесплатним предшколским и основним образовањем (куповина уџбеника, превоз и др.).

Развити нове облике помоћи породицама, које имају дјецу или особе са инвалидитетом, као што су право на асистенцију и кућну помоћ, личну асистенцију у едукацији, одласку на посао, прибављању других услова који им помажу да функционишу без препрека и да се осећају прихваћено у средини у којој живе. Повећати обим и квалитет информативних, едукативних, савјетодавних и услужних дјелатности, те програма намијењених породицама, родитељима и дјечи са инвалидитетом у локалној средини у сарадњи са невладиним организацијама које дјелују у корист особа са инвалидитетом и удружењима особа са инвалидитетом.

Основати савјетовалишта за породице које имају дјецу са инвалидитетом при општинским центрима за социјални рад. Основати „развојно савјетовалиште“ (рано откривање и рани третман дјеце са посебним потребама). Проводити системске програме психосоцијалне подршке за дјецу која се старају за родитеље са инвалидитетом.

Облици подршке и помоћи старим лицима укључили би дневне центре, кућну његу и помоћ (геронтодомаћине), персоналну асистенцију и др.

Развијање мреже установа за предшколско васпитање и образовање, отварање предшколских установа у новим насељима, односно обезбјеђивање капацитета и доступности услуга у складу са локалним потребама.

Унутар предвиђене базе података о породицама у Републици Српској, посебан дио одвојити за **базу података о потребама предшколске дјеце** за услугама које могу добити у предшколској установи у оквиру ресора локалне самоуправе који се бави образовањем.

Покренути иницијативу да предшколска дјеца партиципирају у праву на финансирање услуга свог предшколског васпитања и образовања: превоз, исхрана, здравствена заштита, безбједан и сигуран боравак, квалитетан васпитно-образовни рад.

Кроз принцип солидарности стимулисати средине које немају предшколске установе да у приватном власништву или у постојећим објектима отворе предшколске установе за мјешовите групе.

Инсистирати да локалне заједнице **пропишу обавезу инвеститора и градитеља нових зграда** да на сваких 150 станова (у мањим општинама и на мањи број станова) и обезбиједи један простор за један дјечији вртић за смештај 25 дјеце.

Стимулисати веће компаније да за потребе својих и других радника отварају предшколске установе као секундарну дјелатност: мјешовите предшколске групе до 20 дјеце, или установе у породичном окружењу до 50 дјеце, јер су то најбољи амбијенти за рано учење и развој.

Провести истраживање о културним стремљењима, потребама и сензибилитету младих људи, породица (посебно у сеоским и приградским насељима) како би се сазнало коју врсту културе млади и породице преферирају, које су им културне потребе, шта им је доступно а шта није од савремених културних творевина. Учинити доступним библиотечки фонд централних општинских библиотека, тако што би се отварала локална одељења у свим насељима, или развијао курирски систем испоруке наручених књига. Такође, потребно је успоставити интерактивну базу са прегледом библиотечког фонда и његовом доступношћу.

Јавни медијски сервис мора имати више емисија високог културног садржаја, намијењеног дјеци, младима, те специјалне културне емисије које промовишу културни живот и културне вриједности породице.

Такмичење у познавању културних творевина и практиковању културних вриједности, развило би код младих више жеље да се заинтересују за културу и унаприједи свој културни вриједносни став и сензибилитет. Ова такмичења треба организовати тако да поред младих који индивидуално и екипно учествују, узму учешће и породице као екипе.

Организовати колективне породичне посјете једног насеља културним институцијама (позориштима, галеријама): породицама које имају троје дјеце, додијелити годишње карте или улазнице које би им омогућиле чешћу посјету културним догађајима.

То би омогућило изграђивање правог система вриједности, првенствено код дјеце и младих, те одбацивање наметнутог система вриједности који презентује садашњи културни тренутак (кич, шунд, екстремни спектакли „кућа великог брата“, ријалити шоу емисије, промоција маргиналаца и нетолерантних и некултурних ставова и понашања).

Направити програме (акционе планове, стратегије) праћења, контроле и спречавања патолошких појава у породици (алкохолизам, злоупотреба опојних дрога и сл.). Континуирано проводити програме, истраживања и едукацију у области злоупотребе опојних дрога, опасности од конзумирања алкохола и цигарета, те других облика зависности, нарочито међу младима, у смислу превентивног дјеловања.

Са институцијама социјалне и здравствене заштите **иницирати стални, обавезни скрининг** (прегледање, праћење) школске популације на злоупотребу опојних дрога, као и њено сузбијање.

Направити програме (акционе планове, стратегије) праћења, контроле и спречавања појаве насиља у породицама, те омогућити праћење и интервенције код свих случајева насиља у породици и других патолошких појава као што су насиље у школи, у вршњачким групама у насељу и слично. Посебно развити мреже институција за подршку и помоћ женама жртвама породичног насиља, као и дјечи и старим и немоћним лицима жртвама насиља у породицама.

Развијати кампање против свих врста насиља са пригодним слоганима, као што су: „породица без насиља“, „стоп насиљу над женама“, „школа без насиља“, „моја улица, мој кварт без насиља“, „спорт без насиља“ и слично.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ (СЦ5): ЕЛЕКТРОНСКА БАЗА ПОДАТАКА О ПОРОДИЦАМА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Да би се проводиле мјере помоћи, подршке и подстицаја развоја породице у Републици Српској, потребно је израдити базу података која ће укључити све породице на територији РС, њихову структуру (просјечан број чланова, просјечну старост, фертилитетне карактеристике, мобилност), материјално стање, социјалне проблеме, образовање, запослење и слично. На тај начин би се у сваком тренутку могао имати преглед потреба, ставова, кретања и стања у породицама, као и могућности да им се помогне од стране надлежних институција. Повећала би се интерактивност и степен комуникације између породица, домаћинстава и њихових чланова, са институцијама и организацијама које се баве породицом, те би се охрабриле и мотивисале породице да активније и свестраније сарађују са поменутиим институцијама.

Правци реализације Сц5: (ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ)

Упознати све релевантне институције о неопходности израде електронске базе података свих породица у Републици Српској и затражити њихову помоћ у реализацији овог подухвата.

Направити план о начину прикупљања података о породицама и ресурсима који су неопходни за тај посао. Повезати све постојеће податке о породицама, дјечи, старим лицима и лицима са инвалидитетом и израдити јединствену базу података разврстану по полу за све податке у којима је фокус посматрања људско биће.

Организовати едукацију у свим центрима за социјални рад и другим институцијама на локалном нивоу који могу помоћи у прикупљању података о породицама на њиховом подручју и изради базе података.

Начин реализације Сц5: (ПРОГРАМИ И МЈЕРЕ)

Презентовати Влади РС, локалним институцијама и другим релевантним институцијама **предности израде базе података о породицама у Републици Српској.**

Предвидјети и планирати **временски период** и сараднике који су неопходни за израду базе.

Урадити софтвер и друге информатичке алате који су неопходни за израду базе. Креирати упитник за прикупљање података неопходних за израду базе породица у Републици Српској.

Организовати предавања у центрима за социјални рад и другим локалним субјектима о потреби, значају и начину израде базе података о породицама у Републици Српској.

Организовати обуку са кандидатима из центара за социјални рад, другим општинским службама и мјесним заједницама, који ће учествовати у прикупљању података.

Израдити веб страницу гдје ће бити презентовани подаци о породицама и гдје ће породице да прате све оно што им нуде и припремају институције задужене за подршку и помоћ породици, као и најновије приједлоге мјера и активности Владе Републике Српске у области породично-правне заштите.

МЈЕРЕ ЗА РЕАЛИЗАЦИЈУ СТРАТЕГИЈЕ

Визија:			
Развој и очување породице која ће представљати подстицајни амбијент за правилан психо-физички развој дјете, афирмацију родитељства и међугенерациске солидарности, а истовремено бити и важан елемент социо-демографског развоја Републике Српске			
СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ	ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ	НОСИОЦИ	ВРЕМЕНСКА УСКЛАЂЕНОСТ СТРАТЕГИЈЕ
СЦ 1: Иницијатива за побољшање законског положаја породице у Републици Српској	Иницирати измјене у Породичном закону, другим законима и подзаконским актима који непосредно и посредно третирају питања и проблеме породице. Инсистирати на реализацији омладинске политике.	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство правде, - Министарство здравља и социјалне заштите, - Министарство просвјете и културе - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Центер центар Владе РС, - Локалне заједнице, - Секретаријат за законодавство. 	2009-2010.
	Дефинисати категорију „одговорно родитељство“.	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство правде, - Министарство здравља и социјалне заштите, - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Центер центар Владе РС, - Секретаријат за законодавство. 	2009-2010.
		<ul style="list-style-type: none"> - Министарство правде, - Министарство здравља и социјалне 	

	<p>Јасније дефинисати услове и поступке приликом одузимања родитељског права онима који проводе насиље над дјецом, или показују неку другу врсту занемаривања родитељске дужности.</p>	<p>заштите, - Локална заједница, - Секретаријат за законодавство.</p>	2010.
	<p>У Закону о социјалној заштити и Закону о дјечијој заштити регулисати могућност и обавезу институција да организују програме и услуге подршке породицама особа са инвалидитетом.</p>	<p>- Министарство здравља и социјалне заштите, - Министарство рада и борачко инвалидске заштите, - Секретаријат за законодавство.</p>	2010-2011.
	<p>Доношење посебне стратегије о старим лицима и праћење токова старења.</p>	<p>- Министарство здравља и социјалне заштите, - Министарство рада и борачко инвалидске заштите, - Фонд пензијско инвалидског осигурања, - Министарство управе и локалне самоуправе, - Локалне заједнице, - Секретаријат за законодавство.</p>	2010.
	<p>Праћење примјене законских рјешења која прецизно регулишу однос рада и родитељства.</p>	<p>- Министарство рада и борачко инвалидске заштите, - Министарство здравља и социјалне заштите, - Јавни фонд за дјечију заштиту, - Министарство просвјете и културе, - Републички педагошки завод, - Министарство управе и локалне самоуправе,</p>	2010-2011.

		- Секретаријат за законодавство.	
	Предвидјети измјене и допуне сета пореских закона којима би се оствариле повластице за производе намијењене дјечи. Посебне пореске олакшице за породице са троје дјеце.	- Министарство финансија, - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Секретаријат за законодавство.	2010-2011.

СТРАТЕШКИ ЦИЉ	ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ	НОСИОЦИ	ВРЕМЕНСКА УСКЛАЂЕНОСТ СТРАТЕГИЈЕ
Мјере пронаталитетне популационе политике	СЦ 2: Промоција значаја и улоге породице за развој и стабилност Републике Српске.	- Влада Републике Српске, - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Министарство управе и локалне самоуправе, - Министарство просвјете и културе, - Центер центар, - Локалне заједнице.	2009-2014.
	Мјере за стимулисање послодаваца да запошљавају незапослене младе, младе брачне парове са дјецом и самохране родитеље, те пружају подршку породици.	- Министарство финансија, - Министарство рада и борачко инвалидске заштите, - Министарство за породицу, омладину и спорт.	2009-2014.
	Олакшице у рјешавању стамбених проблема младих и младих	- Влада Републике Српске, - Министарство финансија, - Министарство за породицу, омладину и спорт.	2009-2014.

	брачних парова са дјецом.	спорт, - Локалне заједнице.	
	Подстицај породицама приликом рађања и подизања дјете, посебно за треће дијете.	- Министарство финансија, - Јавни фонд за дјечију заштиту, - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Министарство рада и борачко-ивалидске заштите - Министарство здравља и социјалне заштите.	2010-2013.
	Мјере из домена фискалне политике.	- Министарство финансија, - Министарство за породицу, омладину и спорт,	2011-2014.
	Обезбјеђивање доступности предшколских установа за дјецу у руралним и приградским подручјима, све дјеце социјално угрожених породица и дјеце са посебним потребама,	- Министарство просвјете и културе, - Републички педагошки завод, - Министарство здравља и социјалне заштите, - Локалне заједнице, - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Министарство пољопривреде, водопривреде и шумарства.	2011-2014.
		- Министарство здравља и социјалне заштите, - Фонд здравственог осигурања, - Министарство рада и борачко-	

	<p>Развијање свих видова заштите жена за вријеме трудноће и родитеља са малом дјецом.</p>	<p>инвалидске заштите, - Јавни фонд за дјечију заштиту, - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Локална заједница.</p>	<p>2009-2014.</p>
	<p>Развијање здравствене услуге за пружање помоћи при лијечењу неплодности код брачних парова.</p>	<p>- Министарство здравља и социјалне заштите, - Фонд здравственог осигурања.</p>	<p>2009-2014.</p>
	<p>Промоција репродуктивног здравља адолесцената и популације у фертилној доби.</p>	<p>- Министарство здравља и социјалне заштите, - Министарство просвјете и културе, - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Локалне заједнице.</p>	<p>2009-2014.</p>

СТРАТЕШКИ ЦИЉ	ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ	НОСИОЦИ	ВРЕМЕНСКА УСКЛАЂЕНОСТ СТРАТЕГИЈЕ
<p>СЦЗ:</p> <p>Демографска ревитализација општина и руралних подручја која су захваћена депопулацијом</p>	<p>Иницирати израду посебне стратегије за развој општина, села, подручја, мањих руралних и урбаних мјеста, која су демографским одливом угрожена и налазе се у стању депопулације.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, - Локална заједница, - Министарство за породицу, омладину и спорт. 	<p>2009-2010.</p>
	<p>Формирање институција за помоћ селу (савјет за развој села, агенција за развој села на свим нивоима: локални, регионални, републички).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, - Министарство локалне управе и самоуправе, - Локалне заједнице. 	<p>2010-2011</p>
	<p>Развијати различите облике помоћи породици на селу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, - Министарство просвјете и културе, - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Локалне заједнице. 	<p>2011-2014.</p>
	<p>Унаприједити положај жена на селу.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, - Министарство финансија, - Центер центар, - Министарство просвјете и културе, - Локалне заједнице. 	<p>2010-2013.</p>

	Стимулисати самосталну пољопривредну производњу и изградњу малих откупних и прерађивачких капацитета кроз повољне кредите.	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство финансија, - Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде, - Локална заједница, - Министарство за породицу, омладину и спорт. 	2009-2014.
--	--	--	------------

СТРАТЕШКИ ЦИЉ	ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ	НОСИОЦИ	ВРЕМЕНСКА УСКЛАЂЕНОСТ СТРАТЕГИЈЕ
СЦ4:	Институционализовати истраживање о демографском развоју и планирању породице и тако праћење породице и демографских кретања препустити једном субјекту (Завод за демографска истраживања, становништво и планирање породице, који би могао имати и своје општинске центре).	<ul style="list-style-type: none"> - Влада Републике Српске, - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Министарство управе и локалне самоуправе. 	2010-2011.
Проширена мрежа институција за подршку породици	Развити мрежу институција на локалном нивоу које би се бавиле проблемом планирања породице.	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Министарство здравља и социјалне заштите, - Локалне заједнице. 	2010-2014.
	Иницирати и подстицати развој нових облика здравствених услуга усмјерених према породици.	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство здравља и социјалне заштите, - Фонд здравственог осигурања РС. 	2010-2012.
	Обезбиједити и гарантовати социјални минимум појединца и породице на нивоу РС.	<ul style="list-style-type: none"> - Влада Републике Српске, 	2010-2012.

	Развијање нових услуга у области социјалне заштите и активирање локалних заједница да саме истраже и искористе сопствене ресурсе за подршку и помоћ породицама.	- Министарство здравља и социјалне заштите, - Локалне заједнице.	2010-2012.
	Осигурати различите облике квалитетне институционалне и ванинституционалне подршке особама са инвалидитетом и члановима њихових породица и развијање програма у којима би се лица са инвалидитетом укључивала у свакодневне активности.	- Министарство здравља и социјалне заштите, - Локалне заједнице, - Министарство просвјете и културе, - Министарство рада и борачко-инвалидске заштите, - Министарство за породицу, омладину и спорт.	2009-2012.
	Спровођење акционих планова за предшколско васпитање у функцији подршке породици широм РС (у свим локалним заједницама).	- Министарство просвјете и културе, - Републички педагошки завод, - Локалне заједнице.	2010-2011.
	Успоставити програме стручног усавршавања и професионалног развоја оних који раде у образовним и васпитним институцијама.	- Министарство просвјете и културе, - Републички педагошки завод, - Локалне заједнице	2010-2011.
	Омогућити доступност културних садржаја породици.	- Министарство просвјете и културе, - Локална заједница.	2009-2014.
		- Министарство унутрашњих послова, - Министарство правде,	

	<p>Развијати нове и јачати постојеће институције и инструменте за заштиту породице од криминала и других облика патолошког дјеловања окружења.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство просвјете и културе - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Центер центар Владе РС, - Локалне заједнице. 	<p>2010-2014.</p>
	<p>Развијати нове и јачати постојеће институције и инструменте за заштиту породице од насиља. Развијање мреже институција за подршку и помоћ женама жртвама насиља, као и дјец и старима и немоћним лицима</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство здравља и социјалне заштите, - Министарство унутрашњих послова, - Министарство правде, - Центер центар Владе РС, - Локалне заједнице. 	<p>2009-2011.</p>

СТРАТЕШКИ ЦИЉ	ОПЕРАТИВНИ ЦИЉЕВИ	НОСИОЦИ	ВРЕМЕНСКА УСКЛАЂЕНОСТ СТРАТЕГИЈЕ
<p>СЦ5:</p> <p>Електронска база података о породицама у Републици Српској</p>	<p>Упознати све релевантне институције о неопходности израде електронске базе података породица у Републици Српској.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Влада Републике Српске, - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Републички завод за статистику, - Фонд здравственог осигурања, - Јавни фонд за дјечију заштиту, - Министарство унутрашњих послова, - Министарство финансија, - Министарство управе и локалне самоуправе. 	<p>2012-2014.</p>
	<p>Сачинити план о начину прикупљања података о породицама и ресурсима који су неопходни за тај посао.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Републички завод за статистику, - Јавни фонд за дјечију заштиту, - Министарство унутрашњих послова, - Министарство финансија, - Министарство управе и локалне самоуправе. 	<p>2010-2012.</p>
	<p>Организовати едукацију у свим центрима за социјални рад и другим институцијама на локалном нивоу који могу помоћи у прикупљању података о породицама на њиховом подручју и изради базе података.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Министарство за породицу, омладину и спорт, - Републички завод за статистику - Министарство управе и локалне самоуправе. 	<p>2010-2012.</p>

- Акциони план

Акциони план за провођење ове Стратегије Влада Републике Српске ће утврдити у року од 6 мјесеци од дана објављивања Стратегије за развој породице у Републици Српској за период од 2009 до 2014 године.

- Завршна одредба

Ова Стратегија ће се објавити у „Службеном гласнику Републике Српске“.

Број:

ПРЕДСЈЕДНИК

Дана,

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

мр ИГОР РАДОЈИЧИЋ

САДРЖАЈ

Правни основ за доношење стратегије.....	2
Разлози за доношење стратегије	2
Извори финансирања	3
Методолошки приступ изради стратегије	3
Основни проблеми уочени у анализи	5
Иницијатива за побољшање законског положаја породице у	
Републици Српској	8
Правци реализације	9
Начин реализације	11
Мјере пронаталитетне популационе политике	12
Правци реализације	13
Начин реализације	15
Демографска ревитализација општина и руралних подручја	
која су захваћена депопулацијом	17
Правци реализације	17
Начин реализације	18
Проширена мрежа институција за помоћ и подршку породици	19
Правци реализације	19
Начин реализације	21
Електронска база података о породицама у Републици Српској	24
Правци реализације	24
Начин реализације	24
Мјере за реализацију стратегије	26
Завршне одредбе.....	36
Садржај.....	37